

ལྷན་གྱི་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཆམས

གིང་རྩ་ལོའི་ལྷན་རིའི་དམག་འབྲུག

《ལྷན་གྱི་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཆམས》ཙམ་ཤིག་ཅུ

མཚོ་ལྷན་གྱི་རིག་པ་དཔེ་ལྷན་ཁང

ཡུང་གི་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཚུལ་

ཡུང་གི་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཚུལ་

《ཀུང་པོའི་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཆོམས་》

[illegible]

༤ ལྷ་དང་གོ་འཛི་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་སྐྱུས་དཔེ་མཛུགས་༥ མཛུགས་ཀྱི་ལོ་སྐྱུས་མཛུགས་ཀྱི་ལོ་སྐྱུས་ལ

འཕྲིན་ལྷན་པུན་ཆེན་གྱི་ཕྱོད་པོ་ཤིག་ལ་འཕྲིན་ལྷན་པུན་གྱི་

ཡིག་ལྟར་ཁོ་ནས་བཟུང་བ་

མཆོད་སྒྲིབ་ཀྱི་རྟེན་གསུང་པའི་སྐུ་ཁྲ་ལ་ཤིས་པ་སྐུ་པ

མཆོད་ལྷོན་ཞིང་ཆེན་ཞིན་རྒྱ་དཔེ་ཁང་གིས་བཀྲམ

འཕྲོ་ལྷན་གྱི་འགན་ཁུར་ཁང་གིས་དཔར་

ཚུམ་ཐྱིག་བྱས་ཚུལ་གྱི་གསལ་བཤད་

ཆུ་ཆེན་པོ་ཞིང་དཔག་གསུམ་དང་ན་གཞོན་གེས་ཡོན་ཅན་ཆོས་ལོ་.....
ཆུས་ཚུང་ཟད་རེ་སྒྲོབ་པའི་ཉེ་རམ་ལོ་བསྐྱབ་ཆེད་, ང་ཆོས་ལྷན་གྱི་ཉེ་
རབས་ལོ་ཆུས་དཔེ་ཆོས་ས་»ཆ་ཆང་འདི་ཚུམ་ཐྱིག་བྱས་ཉེ་, ཉེ་རབས་ལོ་
ཆུས་ཀྱི་ཆ་པའི་གེས་བྱ་རྣམས་མཆོས་ས་སྒྲོབ་བྱས་པ་དེ་, དཔེ་སྟོན་གྱི་དཔེ་
བྱ་རབས་རྣམས་པའི་ལོ་.

དཔེ་ཆོས་ས་ཆ་ཆང་འདིར་, ཏུ་ནག་གི་དཔག་འཁྲུག་དང་ཐེ་མིང་
ཐེན་གྱི་གསལ་བཤད་ཆོས་གསལ་དང་, ཉེ་རབས་ལོ་ཆུས་མི་སྣ་འགའ་རེ་བཅས་
ལོ་ཆུས་ཀྱི་དོན་གཤམ་ཆེན་རྣམས་འདུས་ཡོད་པའི་དཔེ་ཆ་ལྟ་མཐུང་ཏུ་དཔར་
ཆུ་ཡིན་. དཔེ་ཆ་དེ་རབས་ཆེར་ཡི་གེ་ཁྲི་བཞི་ནས་ཁྲི་གསུམ་པར་ཡོད་.

ང་ཆོས་ཚུམ་ཐྱིག་ཚུ་འདི་ནི་, ལྷ་ཏན་སྒྲོབ་ལྟ་ཆེན་མོའི་ལོ་ཆུས་ལྟེ་
ཆེན་དང་མུང་ཉེ་དཔེ་ཆེན་སྒྲོབ་ལྟ་ཆེན་མོའི་ལོ་ཆུས་ལྟེ་ཆེན་གྱི་སྒྲོབ་མཐུན་.....
འགའ་རེ་བསྐྱས་ནས་བཅུ་གསལ་པའི་ན་. ང་ཆོས་པས་མ་སྒྲོང་དང་ལས་གཤི་
ཡོན་ཏན་གྱི་ཆེད་ཞན་པས་, ཚུམ་ཐྱིག་བྱས་པ་ཉ་ཅད་རགས་རིམ་ཡིན་
ཞིང་, ཐ་ན་ནོར་འཁྲུལ་ཡང་ཡོད་མིན་པས་, སྒྲོབ་མཐུན་ཆོས་སྒྲོབ་
བརྗོད་དང་དག་བཅོས་གནད་བར་བསམ་པ་རྣམ་དག་གིས་རེ་བ་ལྷ་བ་ཡིན་.

«ལྷན་གྱི་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་ཆུས་དཔེ་ཆོས་ས་»ཚུམ་ཐྱིག་ཚུ་ནས་

དཀར་ཆག

- གཅིག་, ཤིང་རྩ་ལོའི་དཔག་འཁྲུག་སྒྲོན་གྱི་རྩམ་བབ་..... (1)
- གཉིས་, རི་མིན་བཅན་འཛུལ་མཁན་གྱིས་སྤྱི་ལ་རྒྱ་བསྐྱེད་པ་ (11)
- གསུམ་, བཅན་འཛུལ་དཔག་འཁྲུག་སྒྲོན་བའི་དོན་དུ་འཁྲུག་རྒྱུ་
སྒྲོན་པ་..... (24)
- བཞི་, དཔག་བརྟམ་མ་བཏང་བར་དཔག་འཁྲུག་བརྒྱུ་པ་ (42)
- ལྔ་, མིང་རང་ནས་སྤྱིར་འཐེན་དང་ཉོང་ཉེ་རྒྱ་མཚོའི་ཐོག་གི་
དཔག་འཁྲུག་..... (52)
- དྲུག་, དཔག་འཁྲུག་གི་མེ་ལྗེ་གྲུང་གོའི་ཁོངས་སུ་སྤྱར་བ་..... (65)
- བདུན་, ཆེན་དཔག་ཁྱོན་ཡོངས་ནས་ཡམ་འཁོར་བྱུང་བ་ (78)
- བརྒྱད་, བྱང་ཤར་མི་དཔངས་ཀྱིས་དཔའ་མཁའ་རས་ཀྱི་སྒྲོན་ནས་རི་
འགོག་བྱས་པ་..... (97)
- དགུ་, «མ་གོན་ཆེད་ས་ཡིག» (104)
- བཅུ་, མོ་, ཉེ་, རྒྱ་རྒྱལ་ཁབ་གསུམ་གྱིས་ཐེ་གཏོགས་བྱས་
ནས་མིའི་ཏུང་སྤྱིར་སྒྲོན་དུ་བརྒྱུག་པ་ (122)
- བཅུ་གཅིག་, ཐེ་ཐན་བཅད་ནས་སྤྱིར་བར་གྲུང་གོ་མི་དཔངས་
གྱིས་རྩོམ་བྱས་པའི་འབྲེལ་ཚིག་ (137)

གཅིག, བེང་རྩ་ལོ་འི་དམག་འབྲུག་སྒྲིག་གི་དྲུས་བབ

བེང་རྩ་ལོ་འི་གྲུང་འི་དམག་འབྲུག་ནི, 1894 ལོར (ལུགས་
 རྩིང་གི་བེང་མོ་རྩི་ལོ) རི་ཕིན་གྱིས་གྲུང་གོ་དང་ཁྲོ་ཞུ་ལ་བཅོན་འཇུག་
 བྱས་ནས་བསྐྱངས་པའི་བཅོན་འཇུག་དམག་འབྲུག་ཅིག་ཡིན། དེ་ནི་རི་
 པིན་དབང་བརྒྱུད་མཁའ་མོས་རྒྱ་རྩིང་ཁྲུ་བྱེད་མེད་ཀྱིས་དང, གྲུང་གོ་
 བཅོན་འཇུག་བྱེད་པའི་བསམ་སྒྲུབ་ཀྱི་ཕྱོད་རིམ་སྒྲིག་ཏུ་མེད་པ་ཞིག་རེད།

རི་ཕིན་ནི་དང་ཕོག་བཀའ་བཀོད་རྒྱུ་འཛིན་མངའ་བདག་གིས་བཅད་
 བཟུང་བྱས་ཤིང་སྤྱོད་གཤམ་རང་སྤྱང་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་རེད། དྲུས་
 རབས་བཅུ་དགུ་པའི་ལོ་རབས་ལྷ་བཅུ་པ་ནས་བཟུང, མེ, མོ, དཔུན,
 མུ, རྩོ་སྐགས་མ་ཅུ་རིང་ལུགས་བཅོན་དབང་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གིས་ལྷ་རྩིང་
 པིན་དང་ཁོ་ཚོའི་བར་དུ་འབྲེལ་ཉམ་མིན་པའི་ཆིངས་ཡིག་བཞག་པ་དེས,
 “སྒྲིག་བཀའ་ནས་བཟུང་ཡོད་པའི་”རི་ཕིན་གྱི་སྒྲིག་ཅེན་བྱས་པ་རེད།

1868 ལོར, གསར་དུ་དར་བའི་རི་ཕིན་འཕྱོར་ལྷན་གྲུལ་རིམ་
 གྱིས་སྐུ་ལོ་ལྷན་དམག་ཤིང་ཅན་མ་ཅུ་རིང་ལུགས་ལ་ཕྱོགས་པ་སྒྲིག་ལ་.....
 མཉམ་འབྲེལ་བྱས་ནས, ཤོང་ནས་འོག་བར་དུ་འཕྱོར་ལྷན་གྲུལ་རིམ་གྱི་
 གསར་བཅོས་ཐེངས་གཅིག་ཏེ—མིང་གི་ལུགས་རྒྱུར་བྱེད་པར་སྐུ་ལ་སྒྲིང་.....
 བྱས་ནས, མིང་གི་ཤོང་མ་ཐེན་ཏོང་གཏེ་བོ་བྱས་པའི་ཞིང་བདག་དང་

འཕྱོར་ཐུན་གྲུལ་རིམ་མཉམ་འབྲེལ་གྱི་སྤྱིད་དབང་སྐྱེར་འཛིན་བཅུགས་པ་.....
ནས་བཟུང་། རིམ་ཐོག་གི་མ་ཙཱ་རིང་ལུགས་སྒྲེལ་བའི་ལམ་དུ་ལུགས་པ་.....
རེད།

རིམ་ཐོག་གི་མ་ཙཱ་རིང་ལུགས་ལ་བཀས་བཀོད་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་རྩོམ་ཆེན་པོ་
འདྲེས་ཡོད་ལྟ་བུས། མིང་གྱི་རིམ་ལུགས་སྤྱིར་བཏགས་སྒྲེལ་སྒྲུབ་ཞིང་བདག་
གིས་སྤྱི་བར་བཀས་བཀོད་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་བསྟུ་གཞིག་ཕྱིད་པའི་འབྲེལ་བ་དེ་ད་
དུང་ཆབས་ཆེན་དུ་གནས་ཡོད་པ་དང་། འཕྱོར་ཐུན་གྲུལ་རིམ་གྱིས་ཆོ་
གཤིག་ལམ་ལུགས་དང་སྤྱིམས་གཙོད་ལམ་ལུགས་ལ་རྩོམ་ཆེན་ལག་.....
བཟུང་བཏགས་ཤིང་། བཀས་བཀོད་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཤིང་རྒྱུད་ནས་
བཟོ་བར་བཅོར་གཞིག་ཕྱིད་པ་རྒྱུ་ལྟ་བུ་གཏོང་བཞིན་ཡོད། རིམ་ཐོག་མ་ཙཱ་
རིང་ལུགས་ཀྱི་བཀས་བཀོད་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་རྩོམ་དེས། རིམ་ཐོག་གི་རྒྱ་ཆེན་
བཟོ་བར་བཅོར་ཞིང་པ་མང་ཆོགས་ཀྱི་འཛོམ་ཏུ་ཅང་དཔུལ་སྤངས་དང་། ཉོ་
སྤྲོད་པས་ཞུན་པ་། རྒྱལ་ནང་གི་ཆོང་ར་རྒྱུད་བཅས་སྤྱི་བཏང་བ་རེད།
དེ་བཞིན་དུ་ཞིང་ལས་སྤྱིམས་སྒྲུབ་བཀས་བཀོད་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་འབྲེལ་བ་.....
གནས་ཡོད་ཅིང་། ཐོན་སྐྱེད་སྒྲེལ་བར་བཀག་འཁོག་བྱས་པས། འབྲུ་
རིགས་དང་གིང་བལ་གྱི་ཐོན་སྐྱེད་དེ་བཟོ་ལས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་དམིགས་འཕྲིན་.....
རྒྱུ་ལྟ་བུ་གཏན་ནས་མ་ཆོད། དེའི་ཐོག་དུ་བཟོ་ཞིང་རྒྱ་ཆེན་པོས་མ་ཙཱ་
ཅན་དང་ཞིང་བདག་གི་བསྟུ་གཞིག་དང་གཉམ་འགྲོལ་ཡང་བར་རྩོམ་པ་.....
ཕྱིད་ཆེད། རྒྱལ་ཆད་མེད་པར་ལས་མཆོམས་བཞག་པ་དང་འོས་ལངས་
བྱས་པས། གྲུལ་རིམ་འགལ་བ་དེ་ཉིན་རེ་བཞིན་རྒྱུ་ལྟ་བུ་སྤང་། དེའི་

མིར, རིམ་བུ་དབང་རྒྱུ་མཁུ་གྱིས་རྒྱལ་ལོང་མེད་པར་གྱི་ལ་རྒྱ་བརྒྱེད་
བཅའ་འཛུལ་བྱེད་རྒྱུ་ལ་བརྟེན་ནས་དེ་ལས་ཐར་པའི་ལམ་ཞིག་འཛོལ་འདོད་
པ་རེད།

མིང་གི་འི་མིང་དབང་བཅུགས་མ་ཐག་ཏུ, “དག་དཔུང་གི་རྒྱལ་ཁབ་”
འཛུགས་རྒྱ་དང་རྒྱ་བརྒྱེད་བྱེད་རྒྱ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མིང་ཅུས་མཐོ་མོས་སྤྱད་གཏན་
འཁེལ་བྱས། 1869 ལོའི་རྒྱ་གཞུང་པའི་ཆོས་བཅོ་ལྷན་ཉིན, མིང་
གི་མོང་མ་ཐེན་ཉོང་གིས་“རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཟེལ་ལྷགས་རྩལ་པའི་བཀའ་ལུང་”
ཞིག་བསྐྲགས་ཏེ, “ལེ་བར་ཁྱིའི་རྩ་རྒྱལ་གསལ་གསལ་ནས, རྒྱལ་ཁབ་
ཀྱི་ཟེལ་ལྷགས་ལྷགས་བཞེར་རྩལ་རྒྱུ་ཡིན”ཞེས་ལུང་སྟོན་བྱས། “ལེ་བར་
ཁྱིའི་རྩ་རྒྱལ་གསལ་གསལ་”ཟེར་བ་དེའི་བཅའ་འཛུལ་མཁུང་ཅེ་ནི, ཐོག་
མར་གྲུང་གོ་དང་ཁྲའོ་ཞན་ལ་གཏད་ཡོད་པ་རེད། དེའི་རྒྱ་མཆན་ནི་རིམ་བུ་
བཅའ་འཛུལ་མཁུ་གྱི་ལྷ་ཚུལ་ལྷར་ན, གྲུང་གོ་ནི་ཐག་ཉི་བ་དང་ས་རྒྱ་
ཏ་ཅང་ཆེ་བའི་འཕྲོག་ཚོད་བྱ་ལུལ་ཞིག་ཡིན་ལ, ཁྲའོ་ཞན་དུ་འབྲས་དང་
སྤན་ཆེན་གསེར་བཅས་དང, དེ་ལས་གཞན་པའི་གཉེར་རྩལ་གྱི་
འབྲུང་ཁྲུངས་མང་པོ་ཡོད་ཅིང, གྲུང་གོར་ཡང་འབྲེལ་ཡོད་པས, འཐབ་
རྒྱས་ཀྱི་གོ་གནས་ཏ་ཅང་གལ་ཆེ་བ་རེད། དེའི་མིར, ཁོ་ཆོས་ཁྲའོ་ཞན་
འཕྲོག་ནས་འཛིན་རྒྱུ་ཡིན་པར་ལུང་བརྒྱུ་བ་པ་དེ་ནི་“དོན་ལ་རྒྱལ་པའི་རྒྱལ་”
ཁབ་སྤྱང་སའི་རྒྱང་གཞི་ཞིག་བཅུགས་ནས་མ་འོངས་པར་རྒྱལ་ཁབ་མཐའ་.....
དག་བདག་ཏུ་འཛིན་པ་དང, འཕྲོག་ལེན་བྱེད་སའི་རྟེན་གཞི་བྱེད་རྒྱ་
དེ་རེད། ཡིན་ནའང་ཁྲའོ་ཞན་ལ་བཅའ་འཛུལ་བྱས་ན, ཁྲའོ་ཞན་

མི་དཔངས་ཀྱིས་སྒྲིག་དང་བརྟེན་ནས་འགྲོག་གོལ་བྱེད་བར་མ་ཟད་, ཁྲོ་
 ཞན་མི་དཔངས་དང་སྤྱི་དུག་མཉམ་ཆུང་བྱེད་ཅིང་འབྲེལ་བ་དམ་པོ་ཡིན་པ་
 བའི་ཤུང་གོའི་མི་དཔངས་ཀྱིས་ཤུང་རྩོལ་ཐག་ཆོད་པ་ཞིག་བྱེད་པེས་ཡིན་པ་
 བས་, བཅན་འཛུལ་བྱེད་པའི་དམིགས་ལུལ་འདི་དངོས་སུ་འབྱུང་དགོས་
 བ་, དཔག་དོན་བཅན་འཛུལ་སྒོ་བས་ལྷགས་སྒྱུར་བར་རྩལ་ཏུ་གཏོང་
 དགོས་པ་ནི་རིམ་བཅན་འཛུལ་མཁན་གྱིས་ཤུང་གསལ་བར་ཤེས་ཡོད་པ་
 རེད་。

ཤུང་གོ་དང་ཁྲོ་ཞན་ལ་བཅན་འཛུལ་བྱེད་པ་དང་, མཉམ་ཏུ་རྒྱལ་
 བར་གི་རྒྱ་ཆེདི་བཞོ་ཞིང་གི་འགྲོག་གོལ་ལ་རྩལ་གཞོན་ཡོང་བྱེད་དགོས་པའི་
 རྒྱུ་ཀྱིས་, མིང་གི་སྤྱི་དབང་བཅུགས་རྗེས་, རིམ་བཅན་དབང་སྒྱུར་
 མཁན་ཆོདི་སེམས་ལ་, “རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དར་རྒྱུད་ནི་དཔག་ལྷགས་ལ་རག་
 ལས་ཡོད་པ་ཞིག་རེད” བསམ་གྱིན་ཡོད་པས་, རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྩོལ་ཡོང་
 སྒོའི་བརྒྱ་ཆེདི་རྩལ་ཏུ་བཞོལ་ནས་དཔག་ལྷགས་རྒྱ་བསྐྱེད་དང་ཉེ་རབས་ཅན་
 ཀྱི་སྐམ་མཆོད་པག་དཔུང་འཛུགས་རྒྱ་དང་འབྲེལ་རྒྱས་སུ་གཏོང་རྒྱུ་ལོ་སྒྲིལ་
 གཞི་བཏོན་, གོ་སྐབས་བཅོལ་ནས་ཤུང་གོ་དང་ཁྲོ་ཞན་ལ་བཅན་འཛུལ་
 དཔག་འཁྲུག་སྒོར་བའི་ཆེད་ཏུ་, ཤང་ལང་སག་སག་བརྒྱུ་ནས་ཕྱི་དུང་
 གྱིན་ཡོད་པ་རེད་。

རིམ་བཅན་ནི་དཔག་རྒྱལ་རིང་ལྷགས་ཀྱི་ལམ་ཏུ་སྤོང་ནས་, ཤུང་ཁྲོ་རྒྱལ་
 ཁབ་གཉིས་ལ་བཅན་འཛུལ་བྱེད་པའི་ཤུ་སྐྱིག་རྩུར་ཏུ་གཏོང་བཞིན་པའི་
 སྐབས་སུ་, ཤུང་གོ་དང་ཁྲོ་ཞན་གཉིས་ཉིན་རེ་བཞིན་མི་མར་སྐེལ་ལུལ་

ཕྱིད་ཅམ་གྱི་དོང་བྱེད་མེད་ལྟར་བཞིན་ཡོད།

རྒྱལ་རབས་བརྒྱ་དགུ་པའི་ལོ་རབས་རྒྱལ་ཁྱེད་པ་ནས་བཟུང་། ལུ་བ་
ཕྱོགས་མ་ཙཱ་འིང་ལྷགས་པའི་བཅན་འཛུལ་སྒྲོབས་ལྷགས་དེས། ལྷའོ་ཞན་ལ་
བཅན་འཛུལ་བྱེད་འདོད་ཡོད། 1866 ལོར། ལྷ་གོ་དང་མེ་གོ་
བཅན་འཛུལ་མཁན་གྱིས་སྤྱི་རྒྱུ་དམག་གྱུ་རུ་ཁག་མངགས་ནས་ཅང་ནུ་་་་་་
སྤྱི་རྒྱུ་དམག་དང་མིང་རང་སྤྱུལ་ལ་འཛབ་སྒོལ་བྱས་པ་དེ་ནི་དཔལ་རང་ལྷན་་
པའི་ལྷའོ་ཞན་དམག་དམངས་ཚེས་སྤྱི་རབས་ལྷགས་པ་རེད། 1871 ལོར།
མེ་གོ་བཅན་འཛུལ་མཁན་གྱིས་སྤྱི་རབས་ལྷའོ་ཞན་ལ་དམག་དོན་ཉེན་ཁ་་་་་
འཛེམ་མེད་གསར་པ་མེད་སྤྱི་གཅིག་བསྐྱར་སྤྱི་རབས་ལྷའོ་ཞན་ལ་དམག་དོན་ཉེན་ཁ་་་་་
མ་ཐུབ། དེ་ནས་བཟུང་། མེ་གོ་བཅན་འཛུལ་མཁན་གྱིས་རི་ཕིན་
བརྒྱུད་ནས་ལྷའོ་ཞན་ལ་བཅན་འཛུལ་བྱེད་པའི་ཕྱིད་ལྷགས་ལེན་བྱས་པ་་་་
རེད།

རྒྱལ་རབས་བརྒྱ་དགུ་པའི་ལོ་རབས་བརྒྱུ་ལྷག་པའི་རྒྱུ་ལྷག་ལ་ཙཱ་
འིང་ལྷགས་སྒྲོབས་ལྷན་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གིས་ལྷའོ་ཞན་འཕྲོག་ཚོད་བྱེད་ཆེད།
འཐབ་ཚོད་དྲག་པོ་བྱས། དེ་བ་དེའི་འཐབ་ཚོད་ཀྱི་ནང་རུ། རི་ཕིན་ནི་
གདོང་མཚོང་མཁན་ཡིན། ཡིན་ནའང་། ལྷགས་དེར་ཁོའི་མེད་ལྷགས་
བརྒྱུད་ནས་ལྷའོ་ཞན་ལ་བཅན་མེ་གོའི་རྒྱལ་སྤྱི་རབས་ལྷགས་ལྷའོ་ཞན་ལ་བྱེད་ལྷགས་
རེད།

རྒྱལ་རབས་བརྒྱ་དགུ་པའི་ལོ་རབས་རྒྱལ་ཁྱེད་པ་ནས་བཟུང་། ལུ་བ་
ཕྱོགས་མ་ཙཱ་འིང་ལྷགས་པའི་བཅན་འཛུལ་སྒྲོབས་ལྷགས་དེས། ལྷའོ་ཞན་ལ་

རབས་བརྟན་ཅུ་པ་ནས་བཟུང་། མེ་མོ་འི་མ་ཙཱ་ཡི་འཕྱགས་མཁུགས་ལྷུ་ར་དུ་
 འཕེལ་ཞིང་། དེའི་བརྒྱུ་ལས་ཐོན་སྐྱེད་དེ་ 1890 ལོར་མ་ཙཱ་ཡི་འཕྱགས་ཀྱི་
 རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ལས་ཕོད་ཏེ། འཛམ་གླིང་གི་གོ་གནས་ལྷན་དང་པོ་ཟེར་
 ཡོད། མེ་མོ་འི་མ་ཙཱ་ཡི་འཕྱགས་འཕེལ་རྒྱས་དེ་འདྲ་ཟུང་བ་དེ་ནི། ཁོས་
 འཛམ་གླིང་ལ་རྒྱ་བསྐྱེད་པའི་སྲིད་ཀྱིས་ཀྱི་མང་གཞི་དེད། ཡིན་ནའང་། མེ་
 མོ་འི་མ་ཙཱ་ཡི་འཕྱགས་མཁུགས་ལྷུ་ར་དུ་འཕེལ་བའི་སྐབས་དེར་། མེ་གླིང་
 དང་སྤེ་གླིང་དེ་ཅུ་བ་ཚུགས་ཀྱི་སྟོབས་ལྡན་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གིས་ཕལ་ཆེར་བཞོས་
 ཚར་བས་། མ་ཙཱ་ཡི་འཕྱགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་སྟོབས་ལྡན་རྣམས་ཀྱིས་འཛམ་
 གླིང་བཞོ་བའི་འཐབ་ཚོད་དེ། ཡ་གླིང་གར་ཚུགས་ས་ཁུལ་གྱི་གྲུང་གོ་
 དང་ཁྲའོ་ཞན་བཞོ་རྒྱའི་ཚུགས་སུ་བསྐྱས་པ་དེད། མེ་བཙན་རྒྱལ་ཡི་
 འཕྱགས་ཀྱིས་ཐོག་མར་“ཞི་བདེ་རྒྱ་མཚོ་བཙན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་” བཙུགས་ཀྱི་
 བས་། ཞི་བདེ་རྒྱ་མཚོར་ཁ་ལོ་བསྐྱར་རྗེས་། འཛམ་གླིང་དབང་དུ་
 བསྐྱར་བའི་དབ་ལེམས་བཅངས་ཡོད། མེ་མོ་འི་འཕྱོར་ལྡན་གྲལ་རིམ་གྱི་
 བཀའ་པ་རྩོ་མེར་ཏུ་ལའེ་སི་ཡིས་བཙུམས་པའི་«ཞི་བདེ་རྒྱ་མཚོར་ཡོད་
 པའི་མེ་མོ་» ཞེས་པའི་དཔེ་ཆའི་ནང་དུ་བཤད་དོན་། “མེ་མོ་འི་ལོ་རྒྱས་
 ཡོངས་རྫོགས་ནི། ཞི་བདེ་རྒྱ་མཚོར་བཙན་དབང་གཉེར་བ་བཙན་ལེན་
 དང་ཚོར་ལས་རྒྱ་ལོར་ཚོད་འཛིན་བྱེད་པའི་ཉམ་སེམས་བརྟུར་ལ་རྒྱས་ཡོད་”
 འོན་ཀྱང་། 1899 ལོར་། མེ་མོས་སྤྱེ་ལྷན་པོན་མ་གླངས་པའི་ཡར་
 རྩོན་དུ། ཡོན་ཏུང་ས་ཆར་རྟེན་གཞི་ཅུས་ལྡན་ཞིག་མེད་པས་། མེ་མོ་
 མཚོ་དཔག་དེ་ཞི་བདེ་རྒྱ་མཚོར་བརྒྱལ་ནས་དཔག་འཁྲུག་རྒྱག་དམོས་ན།

དགལ་ལག་ཏུ་ཅད་ཆེན་པོར་བྱག་ཤེས་དང་, སྐབས་དེར་མེ་མོ་ལ་འད་
 དམག་དོན་སྟོབས་བྱགས་ཆེན་པོ་མེད་. དེའི་སྤྱིར་, རི་མིན་བརྒྱད་
 བས་བཅན་འཛུལ་གྱི་སྤྱིད་ཀྱིས་ལག་ལེན་བྱས་ཤིང་, རི་མིན་མེད་མྱུད་དེ་
 མེ་མོའི་མ་ཚད་ཆུང་ཆུང་གི་ཤིང་བུ་བྱགས་ཀྱང་གོ་དང་ཁྲོའི་ཞན་ལ་བཅན་
 འཛུལ་བྱེད་པའི་ལམ་བཟོད་དུ་བཅུག་. སྐབས་དེར་རི་མིན་ཡང་ཆུང་ཆུང་
 དང་དཔལ་འབྱོར་ཐོག་མེ་མོའི་རྒྱབ་རྒྱུ་ལ་བརྟེན་དཔོན་. དེ་འདྲ་མིན་
 པས་ཀྱང་གོ་དང་ཁྲོའི་ཞན་ལ་བཅན་འཛུལ་བྱེད་པའི་གནད་དོན་ཐོག་, མེ་
 རི་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་པར་དུ་ཕན་ཚུན་མེད་སྤྱིད་པའི་འབྲེལ་བ་ཆགས་པ་རེད་.

སྐབས་དེར་རི་མིན་གྱི་བྱང་བརྒྱུད་བཅན་འཛུལ་སྤྱིད་ཀྱིས་ལཱ་ལ་བྱེད་
 མཁན་གཙོ་པོ་ནི་རྩ་ཚོར་མོ་མོ་ཡིན་. ཏུས་རབས་བཅུ་དགུ་པའི་དུས་ལ་
 ཏུ་, གྲུང་གོའི་རྟེ་ལུང་ཅད་གཙང་པོའི་བྱང་སྤྱོད་ཀྱིས་དང་ལུ་ལུ་མི་ཅད་
 གཙང་པོའི་ཤར་སྤྱོད་ཀྱིས་ཁུལ་ཡངས་ཤིང་རྒྱ་ཆེ་བ་དེ་རྩ་ཚོས་བཅན་.....
 བཟུང་བྱས་ཆེས་, མོས་གང་སྟོན་སྟོན་གྱི་སྟོན་པས་ཡོན་ཏུང་ས་ཁུལ་དུ་ཆུང་
 རོམ་མི་ཆགས་པའི་གྲུ་ཁ་ཞིག་འཕྲོག་ནས་, གྲུང་གོའི་བྱང་ཤར་དང་ཁྲོའི་
 ཞན་དེ་ཁོའི་དབང་བྱགས་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་བརྒྱུར་རྒྱུའི་དན་སེམས་.....
 བཅངས་. རྩ་ཚོས་ཁྲོའི་ཞན་ནི་འཐབ་ཀྱིས་ཐོག་དོན་སྤྱིད་ལུན་པ་དེ་ཡོངས་
 སུ་ཤེས་ཡོད་ལྟེན་, དེའི་བཅན་འཛུལ་གྱི་མེ་མོ་ཁྲོའི་ཞན་ལ་བསྤྱིངས་
 བས་, སྟོབས་ལུན་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དག་དང་ཚོད་རེ་བྱས་. རྩ་ཚོའི་
 ཞི་པོ་མི་ཡའི་ལུགས་ལམ་མ་འཕྲུབ་པའི་སྟོན་ལ་, ཆུང་ཆུང་ཐོག་ཁྲོའི་ཞན་
 ལ་སྟོད་འཛིན་བྱེད་པ་དང་, རི་མིན་གྱིས་ཁྲོའི་ཞན་བཅན་འཛིན་བྱེད་པར་

ཡུང་རྒྱལ་མཁའ་ཁྱིའི་ལྷ་ག་དཔུང་བརྒྱུད་མཁའ་མཁའ་ནས་ཤོས་པ་
 དང་། རི་མིན་བཅོན་འཛུལ་དཔང་ཕྱགས་སྐྱུར་མོར་རྟེན་ཆུས་སྐྱུ་སྐྱུང་བའི་
 གནས་ཚུལ་ལོག་། དཔྱིན་གོ་དེ་རི་མིན་ལ་རྒྱུ་བརྒྱུར་བྱེད་པའི་ཕྱགས་སྐྱུ་
 འཁོར་ནས་། རི་མིན་གྱིས་ཡོན་ཏུང་ས་ཁུལ་དུ་མ་ཞོ་འི་དཔང་ཕྱགས་སྐྱུ་
 ཕྱགས་སྐྱུ་བརྒྱེད་དུ་མི་འཇུག་པའི་དཀ་སེམས་མཁའ་མཁའ་པེད་།

རྒྱལ་ནང་གི་ཉམས་ཉེན་དང་མ་ཅུ་རིང་ཕྱགས་བཅོན་འཛུལ་དཔང་མཁའ་
 ཕྱགས་ཁྱིའི་རིང་འཛུལ་གནས་ཚུལ་ལ་བརྒྱུན་ནས་། ཁྲོ་ཞུ་བཀའ་བཀོད་
 རྒྱུད་འཛིན་དཔང་རྒྱུར་མཁའ་ཁྱིས་བཀའ་བཀོད་རྒྱུད་འཛིན་ལམ་ཕྱགས་མཁའ་
 དང་དཔང་རྒྱུར་ཤུལ་རིམ་གྱི་ཁེ་མེན་སྐྱུང་ཆེད་། བུ་དུ་དག་གཞོན་ལ་
 ད་བཱེད་པ་ལས་གཞན་། རྩི་ཕྱགས་ལ་ཐོག་མར་འཕྱོག་སྐྱུང་གི་མིན་རྒྱས་
 བུ་མོ་བཅོན་པ་དང་། མོ་རབས་བརྒྱུད་ཚུ་པའི་རྩ་གཞུག་ཏུ་། ཆེན་
 རྒྱལ་རབས་མིན་གཞུང་གི་རྩི་འབྲེལ་དཔང་ཆེན་འཛིན་མཁའ་ཁེ་ཏུང་ཤང་མཁའ་
 གིས་དན་རྒྱལ་བྱས་ལོག་། མ་ཅུ་རིང་ཕྱགས་ཁྱི་རྩོམས་ལྷན་རྒྱལ་ཁབ་རྣམས་
 ལ་ཡང་འདྲ་མཉམ་མིན་པའི་ཆིངས་ཡིག་བཞག་ཆེ། རྩོམས་ལྷན་རྒྱལ་ཁབ་
 ཁག་གི་འགལ་བ་ཡོད་སྐྱུད་ནས་། རི་མིན་གྱིས་བཅོན་འཛུལ་བྱེད་པ་འཕྱོག་
 རྒྱུད་དང་། དེར་བརྟེན་ནས་འཁོར་ལ་ཁད་ཡོད་པའི་བཀའ་བཀོད་རྒྱུད་མཁའ་
 འཛིན་དཔང་བརྒྱུར་སྐྱུང་འཛིན་བྱེད་རྒྱུའི་རེ་དཀ་བཅངས་། མིན་རྒྱས་དེ་
 རྩ་བུས་ཁྲོ་ཞུ་མི་དཀངས་དེ་མ་ཅུ་རིང་ཕྱགས་དཔང་ཕྱགས་ཁྱི་བཅོན་མཁའ་
 འཛུལ་དང་ཁག་པོལ་ལས་ཐར་མི་སྐྱུལ་པ་གསལ་པོ་ཡོད་།

ཡུང་ཁྲོ་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་ཉེན་རེ་བཞིན་མི་སེམས་ལྷལ་བྱེད་ཅོ་མ་གྱི་

མེ་དོང་ཟབ་མོའི་ནང་དུ་རྒྱ་རྒྱུ་མགོ་བརྒྱུ་མས་པའི་གནས་ཚུལ་དེས། གསར་དུ་
དར་བའི་རིམ་བཞུག་འཛུལ་མཁན་གྱིས་བཅན་འཛུལ་བྱེད་རྒྱ་རྒྱུ་ལས་""
བདེ་ཆེན་པོ་བཟོས་པ་ཐེ་ཆོམ་ཟ་མི་དགོས་པ་རེད།

གཉིས་, རི་ཕིན་བཅན་འཛུལ་མཁན་གྱིས་ ཕྱི་ལ་བྱ་བ་བྱེད་པ་

མིང་གི་ལུགས་སྒྲུབ་རྒྱུ་ལྟ་ན། རི་ཕིན་དབང་སྒྲུབ་མཁན་གྱིས་“
ཁྱེ་ཞུ་ལ་བཅན་འཛུལ་བྱེད་ཀྱི་དང་, དེ་རྟེན་གཞི་བྱས་ནས་, ལྷ་པོ་ར་
བཅན་འཛུལ་བྱེད་ཀྱི་འི་“སྐམ་ས་ཆེན་པོ་འི་སྤྱི་དུས་”ཐག་བཅད་པ་རེད་
1870 ལོར་, མིང་གི་སྤྱི་དུས་གཞུང་བཅུགས་རྒྱུ་ལོ་གསུམ་པར་, རི་
ཕིན་དབང་སྒྲུབ་མཁན་བར་དུ་, ཁྱེ་ཞུ་ལ་འཛུལ་བའི་གནད་དོན་སྐོར་
ལ་ཚོད་པ་དྲག་པོ་ཐེངས་གཅིག་ལངས་། ཞི་ཞང་ལྷ་པོ་འི་གིས་མཚན་པའི་
རི་ཕིན་དམག་གི་དེ་ཅན་གྱིས་, ལྷ་པོ་ར་ཁྱེ་ཞུ་ལ་བཅན་འཛུལ་དམག་
འཁྲུག་སྤོང་བའི་སྐོར་གྱི་དཔྱད་པ་དང་, འབྲོར་ལྷན་གྲལ་རིམ་གྱི་འཁྲུག་
ཆབ་པན་ཆང་ཅུ་ཉི་དང་, ཉ་ཅི་ལུ་པའོ་ལི་ལུང་, དེ་ཕྱི་ཐེང་པོ་ལྷན་
ལུ་ལོ་ཚུང་གོང་སྐོག་གིས་, ལྷ་སྤྱི་ག་མི་འདར་པ་དང་, གོ་སྐབས་
སྤྱི་བས་མེད་པར་ཁག་བཞག་ནས་, འཕྲལ་དུ་དམག་འདྲེན་པར་ངོ་སྤོལ་
བྱས་། མཁུག་མཐར་གོང་མ་ཐེན་ཉོང་གིས་གནས་སྐབས་སུ་དམག་དོན་
ལྷ་སྤྱི་ག་རྒྱུ་རྟུ་གཉོང་བ་དང་, ཕྱི་འབྲེལ་གྱི་ཕྱོགས་ནས་ལར་གྲོ་ལ་སྤོང་
བ་གཙོ་བྱེད་པའི་བཅན་འཛུལ་སྤྱི་དུས་ཐག་གིས་བཅད་པ་རེད་།

རི་ཕིན་བཅན་འཛུལ་པས་ཁྱེ་ཞུ་ལ་བཅན་འཛུལ་བྱེད་པར་ལྷ་སྤྱི་ག་